

Učim – torej govorim

Katarina Kejžar

Uvod

Živimo v času izumiranja številnih poklicev, zato je teza znanstvenikov, da bo poklic učitelja eden zadnjih, ki bo končal na smetišču zgodovine, zelo pomenljiva. Pomeni, da je temu poklicu treba (še vedno) posvečati veliko pozornosti, zlasti v izobraževalnih programih za bodoče učitelje. Kot mentorica mladim učiteljem in študentom, ki opravljajo (le) 14-dnevno prakso, da bodo nekoč postali učitelji, opažam, da so pomanjkljivo opremljeni z znanjem o ustreznem govoru in govornimi veščinami, da o lastnem govoru ne razmišljajo, da ustrezen govor enačijo s pravorečno normo. Prav zaradi teh primanjkljajev že ob prvem stiku z učenci izgubljajo kredibilnost, avtoriteto, spoštovanje.

Učiteljevo glavno orodje za učenje je še vedno govor. Z njim vstopa v stik z mladimi, prek njega omogoča, da se informacije spreminjajo v znanje, z govorom učence navdušuje, umirja, spodbuja, kultivira ... Čuječi učitelji zaznavajo, da učenci danes vedno bolj hrepenijo po tem, da bi se učitelji z njimi pogovarjali. Čačinovič Vogrinčič za učitelja uporablja zelo lep izraz – »soustvarjalec opolnomočenja učencev« (2008: 79). Tako poimenovanje jasno nakazuje, v katero smer se morajo razvijati učiteljeve kompetence. Dober učitelj že dolgo ne sme biti več le posredovalec znanja s frontalnimi razlagami, ampak usmerjevalec pri odpiranju izvornih idej, mentor, ki spodbuja sodelovanje, zagovornik odprtosti do različnosti, iskalec možnosti za uresničitev učencev v procesu dela.

Delo z otroki v zadnjih letih kaže, da družba doživlja krizo vzgoje. Zato mora učitelj razmišljati o vzpostavitvi etičnega prostora, v katerem bodo nastali pogoji za oblikovanje mladega človeka v kultiviranega posameznika. Poklic učitelja je tako postal zahtevnejši, kot je bil kdaj koli prej. V nadaljevanju prispevka bom predstavila, česa se mora učitelj pri svojem govornem nastopu najbolj zavedati in kako z ustreznimi govornimi dejavnostmi lažje uresničuje nekatere naloge v razredu. Ne smemo pozabiti, da učitelji učijo (tudi) z zgledom.

Učiteljev govor

Pogosto vprašanje, ki ga zastavljam učiteljem, se glasi: »Kaj lahko poveste o svojem govoru?« Zanimivo je, da se v odgovorih večinoma osredotočajo na pravorečno normo in rabo različnih socialnih zvrsti jezika. Ob besedi govor običajno ne pomislijo na svoj glas, na zvočna sredstva, ki jih uporabljajo pri govoru, na svojo nebesedno komunikacijo.

Ozaveščenost o lastnem govoru je zelo šibka. V šolskem sistemu, preplavljenem z učni- mi gradivi (delovni zvezki) in modno sodobno tehnologijo, se dogaja, da učitelji čedalje manj govorijo. Tako postajajo, poleg hitenja in različnih zaslonov, tudi sami uničevalci govora, za katerega vemo, da se pri mladih drastično poslabšuje. Na zapostavljenost govora opozarja tudi Tivadar, ko pravi, da bo treba povečati vlogo govora v osnovno- in srednješolskem izobraževanju ter izboljšati splošno govor(je)no kulturo učiteljev (2018: 22). Učna ura je čas, ko učitelj vzpostavlja pristen dialog, s katerim prihaja v stik z učenci. To poteka prek (po)govora, ki je hkrati namenjen razumevanju in soustvarjanju pomena (Čačinovič Vogrinčič 2008: 51). Neustrezen učiteljev govor lahko povzroča blokade v učenčevem dojetanju in razumevanju snovi. Zato mora učitelj skrbeti, da ga učenci poslušajo, slišijo, razumejo in mu odgovarjajo, pri čemer se vlogi menjavata, prepletata – tudi učitelj je aktiven poslušalec, ki povzema povedano in odgovarja učencem. Pri tako načrtovanem učenju je nujno, da učitelj skrbi za svoj govor, da posveča pozornost glasu, razločni izreki, skrbno domišljenim zvočnim sredstvom, mimiki in gestiki. Ozavestiti je treba, da je učitelj odgovoren za to, da skrbi za svoj govor, da to ni zgolj domena učiteljev slovenščine, kot še vedno pogosto menijo učitelji drugih predmetnih področij.

Učiteljev glas

Če bi se učitelji zavedali, da je prav njihov glas tisti dejavnik, s katerim se najbolj povežejo z učenci, bi mu gotovo namenjali več pozornosti. Glas je intimen del osebnosti, hkrati pa učiteljevo najpomembnejše komunikacijsko orodje. Nemški raziskovalni inštitut je ugotovil, da sta za prvi vtis na poslušalce v 80 odstotkih odgovorna glas in govorica telesa (Rojko 2006: 185). In kakšen naj bo učiteljev glas, če je seveda pri njem prisotna želja po vzpostavitvi soustvarjalnih, iskrenih odnosov z učenci? Predvsem slišen, pristen, sproščen, govor pa razločen. Tega pa ni vedno lahko doseči, glas je treba negovati, zanj skrbeti. Učitelji nimajo dovolj znanja, ki bi si ga morali nujno pridobiti med študijem. Neža Rojko zelo lepo zapiše misel, ki bi morala biti učiteljem temeljno vodilo: »V govornem dejanju smo istočasno inštrument in igralec nanj, zato je naša naloga najprej, da odkrijemo, kaj ta naš inštrument zmore, potem pa se posvetimo tistim vidikom, ki jih moramo razviti ali popraviti.« (prav tam) Za razvijanje glasu so potrebni vaje, samoopazovanje, snemanje, hospitacije kolegov, dodatna izobraževanja ... Kadar je učiteljev glas zaradi česar koli neustrezen, večinoma (pre)forsiran, učence odvrča od poslušanja, osredotočajo se na zven besed namesto na vsebino izrečenega. Učiteljev glas ima pomembno vlogo tudi pri vzgoji, saj je nosilec vednosti in vzvod za vključevanje v družbo (Dolar 2003: 169). Ker je glas »zmes tega, kaj slišimo, kako to slišimo in kako se podzavestno odločimo to uporabiti« (Berry 2004: 14), je še posebej pomembno, da se učitelj nenehno sprašuje o jasnosti izrečenega. Če glas ni izraz učiteljeve telesne pojave, njegovih misli in čustvene komponente,

učencev ne bo dosegel tako, kot si učitelj želi. Zaradi želje po tem, da bi bil njegov glas odprt in poln, ter ob zavedanju, kaj vse glas omogoča, kako pomemben je za dober odnos z učenci, pa se bo učitelj začel ukvarjati s posameznimi elementi, ki pripomorejo k ustreznosti njegovega glasu; to so dihanje, telesna drža, raba prozodičnih sredstev.

Dihanje

Dihanje je osnova govora. Tako kot se pravilnega dihanja učijo igralci, bi se ga morali tudi učitelji. Ker se ga ne, je njihovo dihanje pogosto preplitvo, slišimo lahko, kako so konci stavkov izgovorjeni iztisnjeno, s primanjkljajem izdišnega zraka. Dihanje s trebušnimi mišicami in prepono omogoča miren govor, brez nepotrebne prekinitve zaradi potrebe po vdihu. Če dihanje pomikamo navzgor, v prsi, pri govoru veliko bolj napenjamo glasilke. To se učiteljem lahko dogaja takrat, ko se zaradi časovne stiske pri obravnavi snovi znajdejo v stresu ali ko svoj glas izrabljajo za to, da v razredu vzpostavijo disciplino. Tudi hripavost, pogosta neprijetna spremljevalka učiteljevega glasu, je lahko posledica neustrezne dihalne tehnike. Učitelji morajo zato nujno nadzorovati svoj dihalni položaj. Le ob dobrem izkoriščanju zraka pri dihanju nastane ustrezen zven glasu, ki ni piskajoč, šibak, hreščeč, zastrt, zamolkel. Dihala niso samo aktivator glasu, ampak pomagajo oblikovati govor, ki se odvija v izdihu (Podbevšek 2007: 70). Učitelji bi si morali vzeti veliko časa za raziskovanje lastnega dihanja in pozornost posvetiti različnim dihalnim vajam. Z ozaveščanjem o pomembnosti dihanja je moč zmanjšati napor ob dolgotrajnem govorjenju. Z dobrim izkoristkom zraka lahko učitelji govorijo brez napora in z več energije – postanejo prisotni v tem, kar govorijo (Berry 2004: 23).

Telesna drža

Pogoj za pravilno dihanje je ustrezna telesna drža. Najprej je treba poskrbeti, da je telo vzravnano, malenkost nagnjeno naprej. Najpomembnejši je položaj medenice, ki pogojuje držo hrbtenice od pasu navzgor (Rojko 2006: 186). Zanimarjanje hrbtenice pomeni izgubljanje nadzora nad glasom. Učitelji pri delu v glavnem stojijo, zato se morajo osredotočiti na »prizemljenost« – dober stik s tlemi. Ta omogoča sprostitvev ramenskega dela, ki je pogosto napet, nesproščen. Ramena morajo biti spuščena navzdol, dobro je, da v ramenih in vratu občutijo udobje in sproščenost.

Poleg telesne drže so za učitelje pomembna še druga nebesedna izrazna sredstva: mimika, gestika, očesni stik, obleka, premikanje po učilnici. Dobro je, da učitelj nadzoruje čustva in jih ne kaže z mimiko, seveda pa jih pokaže, kadar oceni, da je treba. V zvezi z očesnim stikom velja omeniti, da ga je treba vzpostaviti z vsemi učenci, ne le s

tistimi, ki se dejavno odzivajo na dogajanje med poukom. Tako lahko učitelji ugotavljajo, ali so učenci zbrani in ali so zmožni slediti učenju, poleg tega učiteljev pogled v učencih ustvarja občutek pomembnosti, soustvarjanja, sprejemanja. Učiteljev izraz na obrazu in očesni stik povesta, ali se učitelj veseli svojih učencev in dela v razredu. Sedenje učiteljev za katedrom je po moji presoji skrajno neprimerna oblika vodenja učnega procesa v osnovni šoli, kjer učitelj tudi vzgaja, in to z zgledom. Sedeč položaj za svojo mizo postavlja med učitelja in učence dodatno oviro. Prav tako je neprimerno nenehno premikanje po učilnici, saj učencem onemogoča zbrano poslušanje in soustvarjanje pouka. Najbolje je zavzeti položaj s primerno prostorsko razdaljo in postavitvijo miz v podkev, kar učiteljem omogoča dober stik z učenci in lažje vodenje pedagoškega procesa. Učiteljeve geste naj ne bodo preveč izrazite, to pomeni, naj jih ne uporablja preveč. Gibi rok naj zgolj podpirajo izrečene misli. Najpogostejše napake so pretirano mahanje z rokami, odsekani zapestni gibi rok, postavitvev rok v boke, v žepe, prekrizane roke. Pomembno je, da se učitelji zavedajo, da nebesedni znaki njihov govor in celostni nastop v razredu bodisi podpirajo in dopolnjujejo ali pa so v nasprotju z vsebino. Zato jih ne smejo podcenjevati, saj z njimi »spregovorijo«, še preden odprejo usta. In ker se učitelj vsakokrat, ko stopi v učilnico, predstavi s svojim videzom, telesom, mora nekaj pozornosti nameniti tudi obleki. Obleka ima estetsko vlogo, poleg tega pa učencem govori o učiteljevi pripadnosti določenim skupinam, njegovih interesih, načinu razumevanja sveta (Mauer 2007: 38). Učenci so za učiteljevo nebesedno telesno govorico zelo občutljivi in zavedanje o tem, da je delovno vzdušje v razredu močno odvisno tudi od položaja njegovega telesa in njegovega izraza na obrazu, lahko učitelju prihrani nemalo zadreg in neprijetnosti pri delu.

Raba prozodičnih sredstev

Učencem ni prijetno poslušati monoton, neizrazit govor učiteljev. Brez ustrezne rabe prozodičnih sredstev je učiteljev govorni nastop neprepričljiv, učenci ga ne poslušajo, v razredu zaradi tega pogosto nastane nemir, nered. Med vsemi izraznimi sredstvi so za učitelja ključnega pomena hitrost govora, glasnost in premori. Seveda velja omeniti še barvo glasu, register, intonacijo in ritem, a kot pravi Podbevšek: »Govorna izrazna sredstva se nikoli ne pojavljajo izolirano, vedno jih je istočasno skupaj več, so povezana, eno vpliva na drugo.« (2017: 45)

Za učence sta moteča oba: (pre)glasen in (pre)tih učiteljev govor. Najbolje je, da učitelji glasnost govora v razredu nenehno spreminjajo, prilagajajo različnim okoliščinam. Glasen govor ne more biti sredstvo za obvladovanje razreda in (edini) način, da te učenci poslušajo, prav tako pa tih govor ne sme postati sredstvo za discipliniranje učencev, da bodo pozorneje poslušali. Jakost govora morajo učitelji spretno izrabljati za poudarjanje pomembnejših delov učne snovi, za izražanje čustvene vpletenosti, za

uravnavanje pozitivne napetosti med učenci. Z menjavanjem glasnosti se spreminjata tudi hitrost in višina glasu. Nad hitrostjo učiteljevega govora se učenci pogosto pritožujejo, saj je povezana z nenehnim hitenjem pri obravnavi učne snovi v (pre)natrpanih učnih načrtih. Učitelji tako v časovni stiski pogosto hitijo tudi v govoru. Razumljivost in razumljenost pri učencih sta v takih primerih ovirani. Hitrost govora je deloma povezana tudi s človekovimi značajskimi lastnostmi, toda učitelji morajo upoštevati okoliščine v razredu in nove, pomembnejše informacije posredovati ob zavestnem upoštevanju počasnejšega govornega tempa. Z ustreznim počasnejšim tempom se poveča tudi nadzor nad izgovarjanjem – govorjenje postane artikulirano in zato dober zgled učencem.

Premori v govoru ne pomenijo samo hipne tišine ob ločilu na koncu sporočila, ampak je tišina sestavina govornega akta, ki ob izmenjavi z zvokom nosi določeno sporočilo. Za učitelje je pomembno, da to dejstvo upoštevajo takrat, ko poslušajo učence. Takrat morajo zaznati pomen tišine, ki nastane v govoru. Morda je izraz učenčeve stiske, zadržanosti, lahko gre za neznanje, morda je pri oblikovanju misli v smiselne stavčne enote nastala blokada, učenec morda premišljuje. Raziskave kažejo, da so učitelji do tovrstne tišine nestrpni in jih moti (Plut Pregelj 2012: 74). Škarić take premore imenuje »pre-mori procesiranja oz. premori oklevanja« (v Podbevšek 2006: 106). Učitelji bi se morali (bolj) zavedati, da so to legitimni poskusi govornika, kako uskladiti govorno dejavnost s kognitivnimi procesi in čustvenim stanjem. In ker učence v osnovnem izobraževanju te večine šele učimo, bi morali biti učitelji strpni poslušalci ter spretni spodbujevalci in usmerjevalci dejavnosti, ki učencem omogočajo tudi premore oklevanja v govorni sedanjosti. Poleg premorov v govoru učencev se mi zdijo zelo pomembni premori procesiranja, s katerimi naj bi učitelji pri učencih preverjali, ali jih razumejo, jim sledijo in ali so dovolj zbrani. Učitelji morajo svoj govor prekinjati z vprašanji: »Lahko sledite? Razumete? Ja?« Tako se je mogoče marsikdaj izogniti slabi volji učencev, ki pogosto tarnajo, da »gre prehitro«, in učiteljev, ki se pritožujejo nad pasivnostjo in neodzivnostjo učencev.

Moč učiteljevega govora

Za učitelje je zanimiv razmislek v Dolarjevi knjigi *O glasu*, kjer avtor pravi, »da subjekt ni odgovoren le za lasten govor, temveč tudi za presežek, ki ga je dobil nazaj v odgovor kot drugost svojega govora« (Dolar 2003: 211). Morda bi veljalo o tem razmisliti vsakokrat, ko učitelj stopi pred novo generacijo učencev, zlasti pa bi morali o tem razmišljati mladi učitelji, ki stopijo v razred prvič v svoji poklicni karieri. Takrat se med učenci in učiteljem namreč vzpostavi vez, ki omogoča uspešno sodelovalno klimo in medsebojno spoštovanje. Če tega ni, učitelj ne more pričakovati, da bodo učenci uspešni in zadovoljni, prav tako pa tudi sam pri delu ne bo zadovoljen. Podcenjevanje moči učiteljevega govora je vir številnih nevšečnosti v našem šolskem sistemu, npr. obiskovanje dodatnih

razlag (inštrukcij) že v osnovni šoli, številna ponavljanja testov zaradi prevelikega števila nezadostnih ocen, pridobivanje ustnih ocen s pisnimi izdelki, težave učiteljev z disciplino v razredu, slabša komunikacija s starši. Učitelj ne more biti vsak, tako kot ne more biti vsak igralec, če izpostavim samo poklica, pri katerih so ustrezne govorne sposobnosti pomembne za poklicno uspešnost. Le da so pri igralcih na to pozorni že na začetku, saj gredo skozi sito temeljitih sprejemnih izpitov, pri učiteljih pa žal ni nobene selekcije, ki bi pri kandidatih preverila določene veščine, ki so za delo učitelja v osnovni šoli potrebne. Začetek kaotičnega stanja v učilnici ali v širšem šolskem sistemu se začne z zmanjševanjem učiteljeve avtoritete. Mladih učiteljev se ne ozavešča o tem, da je avtoriteta temelj za uspešno delo in da si jo učitelj pomaga pridobiti z načrtovanim in dobro izpeljanim govornim nastopom. Prav tako je moje spraševanje učiteljev na strokovnih izpitih pokazalo, da bodočih učiteljev ne seznanjajo dovolj s pomenom iskrenega govora, ki je temelj za vzpostavitev pristnih odnosov v trikotniku učitelj – učenec – starši, ki omogočajo soustvarjalno delo in zadovoljstvo vseh treh akterjev.

Učiteljeva avtoriteta

Avtoriteta učitelju pri delu v razredu omogoča spoštovanje, red, varnost, sprejemanje. To pa so osnovni pogoji za učinkovit ustvarjalni proces. Moč učitelja nosi negativno konotacijo in jo povezujemo z ustrahovanjem, nedostopnostjo, bojznijo. Če predpostavljamo, da ima učitelj izgrajeno ustrezno osebnost in kompetence za vzpostavljanje avtoritete (Pušnik 2012: 43), je pomembno samo še védenje, kako z vstopom v razred avtoriteto pokazati, doseči, vzpostaviti. Avtoriteta je poseben odnos, ki ga lahko pojasnimo kot pomoč (Kroflič 1997: 16). In vloga učitelja je pomagati učencem v procesu pridobivanja znanja, veščin, oblikovanja osebnosti. Mladi učitelji se morajo zavedati, da prvega vtisa ni mogoče popraviti, zato je prvi vstop v razred, pred učence, zelo pomemben, seveda pa tudi vsakokratni prihod na začetku ure. Zato se mora učitelj zavedati, da si avtoriteto ustvarja tudi s hojo, telesno držo, glasom in drugo nebesedno komunikacijo. Če je njegov govorni nastop v prvih minutah neustrezen, bo zelo težko vzpostavil dobre razmere za delo, za kar vsekakor potrebuje avtoriteto. Učenci ga ne bodo poslušali, prežali bodo na njegove morebitne napake, nerodnosti, medsebojno zaupanje bo načeto.

Zato naj bo (zlasti prvi) prihod v razred skrbno načrtovan. Hoja naj bo vzravnana, sproščena, pozdrav jasen in izrečen iskreno, nujna je »odprta« postavitvev – pred učence, ne za učiteljevo mizo. Pomemben je očesni stik, ki potuje od leve proti desni in zaobjame celotno učilnico. V glasu naj bo čutiti energijo, sproščenost, veselje. Artikulacija mora biti jasna. Mimika mora podpirati izrečeno, pozornost je treba nameniti tudi položaju rok. Na videz zelo preprosto in samoumevno, v praksi pa (pre)pogosto neprimerno (učitelj stoji mlahavo, z rokami v žepih, nezainteresirano, ne postavi se pred učence, ust

ne odpira dovolj itd.). Govorni nastop in avtoriteta hodita z roko v roki, pa učitelji tega (pogosto) ne vedo.

Iskrenost v govoru

Iskrenost v govoru je samo na videz nekaj preprostega in samoumevnega. Besede se pogosto zlorablja. Zato je pomembno, da je učiteljev govor preprost, saj tako lahko učencem opiše in sporoči vse tisto, kar jim je neznano. Pomembno je, da se učitelj zaveda, da so govorne situacije svojevrstne, enkratne izkušnje, v katerih glasovni sloj izrečenega igra pomembno vlogo. Z njim namreč z učenci delimo čustva, občutke, razpoloženje. Zaradi tega nam učenci bolj verjamejo, lažje jih pridobimo za delo, pripravljeni so nam slediti. Če je učitelj pripravljen uporabljati številne izrazne možnosti, ki jih ponuja govor, bo imel z učenci vedno pristen in iskren odnos. Iskrenost v govoru je zagotovilo, da bodo ure potekale v sproščenem delovnem vzdušju, saj morajo učenci čutiti, da so pomemben in upoštevan člen pouka. Tega pa ne moremo trditi za tiste učitelje, ki ne skrbijo za govor in dopuščajo, da je njihov govor monoton, patetičen, hladen, brez osebne note in prizadevanja za »lepoto«. Iskren govor nam veliko pove o stanju človekovega duha in vrednote, kot so natančnost, odgovornost, doslednost, zavzetost, se kažejo ravno v takem govoru (Kejžar 2011: 23). Če vemo, da učitelji učijo z zgledom, je torej skrb za iskrenost v govoru nujna.

Učiteljevo govorno interpretiranje umetnostnih besedil

Učitelji in vzgojitelji morajo otrokom ponuditi različne govorne vzorce ob pestrih okoliščinah in seveda z lastnim vzornim, počasnim, preprostim govorom (Žnidarič 1993: 47). Zelo pomemben govorni vzorec, zlasti za pedagoške delavce v vrtcu, na razredni stopnji osnovne šole in za učitelje jezikov, je branje ali pripovedovanje umetnostnih besedil. Ta govorna izkušnja omogoča vzpostavitev pristnega odnosa s poslušalci, saj gre pri tem za doživljanje, čustvovanje, čuječnost, poistovetenje s književnimi liki. Katarina Podbevšek ugotavlja, da je literatura »s svojim počasnim, posrednim učinkovanjem antipod sodobnemu hitremu, površinskemu in razpršenemu sprejemanju informacij, njeni učinki pa so lahko dolgoročni.« (2017: 19) Zato moramo vsi, ki mladim posredujemo besedno umetnost, govorni nastop skrbno načrtovati in se nanj pripraviti. Branje umetnostnega besedila mladim poslušalcem je odgovorna naloga, saj gre za interpretativno branje, ki pri poslušalcih spodbuja estetsko doživljanje slišane. Seveda ob tem ne gre zanemarjati glasu, ki nagovarja nas same, razdajanja svojega ognja, svoje energije (Pavček 2006: 50). Učitelji z interpretacijo med mlade poslušalce širimo besede, ki niso naša last, pa

vendar jih moramo na neki način vzeti za svoje. Zato je pomemben naš predhodni stik z besedilom, predhodno branje, tiho in glasno. Poleg vsebine je pomemben tudi razmislek o glasovnem sloju besedila, izbiri prozodičnih sredstev, treba je označiti težja pravorečna mesta.¹ V stiku z vzgojiteljicami in profesoriciami razrednega pouka (na strokovnih izpitih) sem ugotovila, da se odgovornosti pri interpretaciji ne zavedajo, na branje se ne pripravljajo, o tem nimajo ustreznega znanja. Napake, ki jih pedagogi delajo pri interpretativnem branju, so značilne in vplivajo tudi na ustvarjanje stereotipov pri najmlajših poslušalcih. Najpogostejše so naslednje:

- težnja po navduševanju,
- igra v govoru (zlasti v premem govoru zgodb),
- vnaprejšnje nakazovanje vsebine,
- pretirana čustvena vpletenost,
- vsiljevanje lastnega dojemanja,
- nečista izreka,
- podcenjevanje interpretacije (zlasti znanih del),
- lastni stereotipi (zajček – nežen glas, medved – nizek glas).

Že ozaveščanje navedenih napak pripomore k ustrežnejši interpretaciji, še bolj pa je, da učitelji svoj govor včasih posnamejo in s pomočjo posnetka ugotavljajo morebitne pomanjkljivosti. Ohranjati naraven govor ni preprosto; učiteljem lahko pomagajo različne asociativne predstave in situacije, da se lažje vživijo v besedilo in ne zaidejo v patetiko, osladnost, nerazumljivost, hkrati pa to ne sme pomeniti ravnodušnosti, hladnosti, vne-marnosti v govorjenju. Splošno vodilo pedagogom v zvezi z interpretativnim govorom je: izogibati se je treba nastopanju in se osredotočiti na smisel, ki je že v besedah samih in ga vsak poslušalec lahko razume in predeluje na sebi lasten, izviren način. Ne vsiljujmo mladim svoje izkušnje.

Zaključek

Učitelji od svojih poslušalcev pričakujejo, da jih bodo razumeli, da bodo mladi sledili njihovi besedam, da jih bo njihov nastop pritegnil in bodo ob njem ostali pozorni, da jim bo uspelo večino navdušiti za delo, želijo si ohranjati dober stik s poslušalci. Prav tako si želijo dobro delovno klimo in ustrezno pozitivno vzdušje za učenje. Le peščica med njimi pa jih ve, da je večina naštetega odvisna od njihovega govora. Brez ustrezne artikulacije in rabe izraznih sredstev namreč ni razumevanja, ki ga pričakujejo, brez iskrenosti v govoru ni dobrih odnosov in zaupanja, brez ustrezne telesne drže ni delovne discipline,

---

1 Temeljita priprava je opisana v magistrskem delu avtorice prispevka (2011).

brez ustreznega dihanja je utrujenost na obeh straneh večja. Ustrezno učiteljevo govorjenje je »ključ medčloveških stikov« (Coblenzer, Muhar 2003: 7). Če smo že družba, ki ji je zanje iskreno mar, je treba bodoče pedagoge učiti o govoru. Sistematično in praktično. Iskreno in življenjsko. Znanstveno in izkušensko. Odgovorno, v prid kultivirani družbi.

Viri in literatura

- BERRY, Cicely, 1998: *Igralec in glas*. Ljubljana: Pravljlično gledališče (Zbirka Šola retorike).
- COBLENZER, Horst, MUHAR, Franz, 2003: *Dih in glas*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- ČAČINOVIČ VOGRINČIČ, Gabi, 2008: *Soustvarjanje v soli*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- DOLAR, Mladen, 2003: *O glasu*. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo (Zbirka Analecta).
- KEJŽAR, Katarina, 2011: *Učenje govorne kulture pri pouku slovenščine*. Magistrsko delo. Ljubljana: Akademija za gledališče radio, film in televizijo.
- KROFLIČ, Robi, 1997: *Avtoriteta v vzgoji*. Ljubljana: Sophia.
- MAUER, Petra, 2007: *Neverbalna komunikacija kot (ne)kakovostna prvina v pedagoškem procesu*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- PAVČEK, Saša, 2006: Izgovorjena beseda. Katarina Podbevšek in Tomaž Gubenšek (ur.): *Kolovij o umetniškem govoru*. Ljubljana: Akademija za gledališče, radio, film in televizijo. 44–53.
- PLUT PREGELJ, Leopoldina, 2012: *Poslušanje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- PODBEVŠEK, Katarina, 2006: *Govorna interpretacija literarnih besedil v pedagoški in umetniški praksi*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije.
- PODBEVŠEK, Katarina, 2017: *Govornost literarnih besedil*. Ljubljana: Aristej.
- PUŠNIK, Mojca, 2012: *Samoevalvacija na področju vzgojnega delovanja šole*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- ROJKO, Neža, 2006: Glas in govor. Ljuba Jenče (ur.): *Sedi k meni, povem ti eno pravljico*. Maribor: Mariborska knjižnica. 185–191.
- TIVADAR, Hotimir, 2018: Položaj slovenskega govora skozi prizmo stavčne fonetike. *Jezik in slovnstvo* 63/2–3. 7–22.